

FEDERICO GARCÍA LORCA

A színházról

Drága barátaim!

Már régebben szilárdan megfogadtam, hogy visszautasítok mindenféle, szerény személyemnek rendezett tiszteletadást, bankettet vagy ünnepséget. Teszem ezt először azért, mert tudom, hogy minden ilyen alkalom csak újabb rögzöt dob irodalmi sírunkra, másodszor pedig, mert láttam, hogy nincs vigasztalanabb a tiszteletünkre elmondott hideg beszédeknél, sem szomorúbb pillanat annál, amelyben — bár a legjobb szándékkal — szervezeten csattan fel a taps.

Ezenkívül — és ez titok — azt tartom, hogy a bankettek meg a diplomák olyanok, akár a szemmelverés: balszerencsét hoznak arra, akit megisztelnék velük; s ez a szemmelverés azoknak a barátoknak önelégülten fellelegző magatartásából ered, akik ilyenkor azt gondolják: „No, végre ezt az adósságunkat is letudtuk.“ A bankett olyan összzejövetel, ahol egyszakmabeliek esznek ugyanannál az asztalnál, és ahol se szeri, se száma azoknak, akik a legkevésbé szeretnek bennünket ezen a világon.

Az effajta tiszteletadás helyett én a drámaíróknak és a költőknek inkább tornákat és bajvívásokat rendeznék, és kihívóan, ingerlően szegezném a mellüknek a kérdést: „No lássuk, van-e merszed? Hadd lám, ki tudod-e fejezni egy alakodban a tengeribetegséget? Fogadjunk, hogy nincs bátorságod ábrázolni annak a katonának a kétségbeesését, aki gyűlöli a háborút!“ A szigorú szeretettel megalapozott magas követelmény és a harc edzi a művész lelkét, de elpuhítják és elpusztítják az üresen kongó dicshimnuszok. A színház tele van melegházi rózsakoszorús csalfa szirénekkal, a közönség elégedetten tapsol a fűrészporrall kitömött szívek láttán és a csupán ajaknyi mélységből feltörő párbeszédek hallatán. Am a drámai költőnek, ha nem akarja, hogy elfeledjék, nem szabad elfelednie a hajnalharmatos rózsamezőket, ahol a szántóvetők küszködnek, sem azt a rejtelmes vadásztól megsebzett vadgerlét, amely ott haldoklik valahol a nádas mélyén, és senki meg nem hallja panaszos nyögdelését.

Hát ezért, a szirénektől, a gratulációktól és a hamis hangoktól menekülve utasítottam vissza minden ünneplést a *Yerma* bemutatója alkalmával. De rövid drámaíró-életem legnagyobb örömét éreztem, amikor tudtomra adták, hogy a madridi színiésvilág nagy családja felkérte Margarita Xirgut — ezt a makulátlan művészi pályafutású nagyszerű színésznőt, a spanyol színház tündöklő csillagát, a *Yerma* címszerepének csodálatos alakítóját —, hogy kiváló társulatával külön előadáson mutassa be a drámát.

Ma, hogy így együtt vagyunk, e jelentős színpadi erőfeszítés iránt megnyilvánuló érdeklődést és figyelmet köszönöm meg a legmelegebben és a legőszintebben. Ma este nem mint drámaíró, nem mint költő, de még csak nem is mint az emberi élet gazdag panorámájának egyszerű tanulója, hanem mint a társadalmi cselekményű színház szenvedélyes szerelmese beszélek. A színház az egyik legkifejezőbb és leghasznosabb eszköz egy ország építésére. Légsúlymérő, amely egy ország nagyságát vagy hanyatlását jelzi. A finom érzékenyséű és minden ágában — a tragédiától a bohózatig — jól irányított színház néhány év alatt képes megváltoztatni egy nép fogékonyságát. Am a lezüllesztett színház, ahol a Pegazus szárnyait patái helyettesítik, egy egész nemzetet tud közönséggé tenni és elaltatni.

A színház a sírás és a nevetés iskolája. Szabad ítélőszék, ahol az emberek ósdi és téves erkölcsi tételeket tehetnek nyilvánvalóvá. Am élő példákkal állíthatják a nézők elé az emberi szív és az érzelmek örök normáit.

Az a nép, amely nem támogatja és nem fejleszti színházát, ha még nem halott is, haldoklik. És ugyanígy, annak a színháznak, amely — akár kacagtatva, akár megrikatva — nem veszi át népe szívének társadalmi, történelmi lüktetését, amely nem fejezi ki népe drámáját, tájainak és szellemének valódi színeit — nincs joga színháznak neveznie magát; az inkább játéktér vagy olyan hely, ahol azt a szörnyű dolgot művelik, amit úgy hívnak: „időtöltés“. Nem célok senkire, és senkit sem akarok megbántani; most nem az élő valóságról beszélek, hanem az előttünk álló megoldatlan problémáról.

Naponként hallok, drága barátaim, a színház válságáról, és mindig arra gondolok, hogy a baj nem itt van, a szemünk előtt, hanem saját lényegének legmélyén rejlik. Nem a mai, új hajtásokban, a művekben van a hiba; mély gyökerű, tehát szervezeti baj ez. Amíg a színészek és a szerzők teljesen a kereskedelmi jellegű, szabad és mindenfajta irodalmi vagy állami ellenőrzéstől mentes vállalatok kezében vannak, bármiféle elv és biztosíték nélkül, színészek, szerzők és az egész színház menthetetlenül és napról napra mélyebbre fog süllyedni.

A bűbájos, könnyű színpadi műfajok, a revü, a kabaré és a bohózat, amiket magam is szívesen nézek, még tarthatják magukat és menthetőek, de a verses dráma, a történelmi műfaj és az úgynevezett spanyol népi daljáték, a *zarzuela*, napról napra több vereséget szenved, mert ezekben a műfajokban magas a követelmény, és itt van szükség a valódi újításokra. Nincs megfelelő tekintély, sem elegendő áldozatkész szellem arra, hogy ezeket az újításokat rákényszerítse a közönségre. A közönséget sok esetben meg kell szelídíteni, támadni kell, és ellent kell mondani neki. A színháznak kell magát rákényszerítenie a közönségre, nem pedig a közönségnek magát a színházra. Ezért a szerzőknek és színészeknek, még ha a vérük árán is, de nagy tekintéllyel kell rendelkezniök. Mert a színházi közönség olyan, mint az iskolás gyerek, imádja a komoly és szigorú tanítót, aki igazságot követel, és igazságot tesz, ám kegyetlenül teletűzdeli rajzszögekkel a félték és hízelgő tanítók székét, akik sem nem tanítanak, sem másokat nem engednek tanítani.

A közönséget lehet nevelni — közönséget mondok, és nem népet —, lehet nevelni, mert évekkal ezelőtt hallottam kifütyülni Debussyt és Ravelt, és később jelen voltam azokon az ujjongó ünnepléseken, amelyekkel egy népi közönség fogadta az azelőtt visszaautasított műveket. Ezeket a szerzőket az átlagos közönségnél nagyobb tekintélyű magas kritérium fogadtatta el, csakúgy, mint Wedekindet Németországban, Pirandellót Olaszországban és annyi mást.

Szükség van arra, hogy a színház javára és a színház tolmácsolójának dicsősége és rangja kedvéért megtegyük ezt. Meg kell őrizni magatartásunk méltóságát, és biztosak lehetünk abban, hogy az erre áldozott fáradság bőségesen megtérül. Ha ezt nem tesszük, remeghetünk a félelemtől a díszletek mögött, és közben megöljük a képzeletet, a fantáziát és a színház gráciáját, a színházét, amely mindig, mindig művészet és kiemelkedő művészet lesz még akkor is, ha voltak olyan korok, amelyekben művészetnek hívtak mindent, ami tetszett, hogy ezzel lealacsonyítsák lélekörét, elpusztítsák a költészetet, és a színházat zsványok és zsebmeteszők tanyájává tegyék.

Művészetet hát mindenekfelett. Nemes művészetet, és ti, kedves színész barátaim, művészek legyetek mindenekelőtt. Művészek legyetek tetőtől talpig, hiszen hivatástudatból és szeretetből léptetek a deszkák képzeletbeli és fájdalmas világába. Művészek legyetek, akiknek ez a mestersége és ez a gondja. A legszerényebb színházról a legnagyobbig, a nézőtér és az öltözők fölé mindenütt a „Művészet“ szót kell írunk, mert ha nem ezt tesszük, azt írhatjuk oda, hogy „Kereskedés“, vagy akár valami mást, amit még kimondani sem merek. Színvonalasság és fegyelem, áldozatkétség és szeretet kell.

Nem oktatni akarlak benneteket, mert az oktatásra magam is rászorulok. Szavaimat a lelkesedés és biztonság diktálja. Nem járok a felhőkben. Amit mondok, afelett sokat gondolkoztam, és hideg fejjel. Jó andalúz vagyok, ismerem a hideg fej titkát, hiszen ősi vér folyik ereimben. Tudom, hogy nem annak van igaza, aki azt mondja, „ma, ma, ma“, míg a tűz mellett majszolgatja kenyerét, hanem annak, aki komolyan nézi a távolban a hajnali mezők első fényeit.

Tudom, hogy nem annak van igaza, aki azt mondja: „most azonnal, most, most“, és szemével már a pénztárak kis jegyhalmazait lesi, hanem annak, aki azt mondja: „holnap, holnap, holnap“, és tudja, hogy érkezik már az új élet, és mind közelebb jön a világhoz.

András László fordítása

1935

E színházi tárgyú frás közlésével Federico García Lorca születésének 80. évfordulójára is emlékezünk.